

Αρχίλοχος

Ελεγειακός ποιητής και ιαμβογράφος

Βίος Οι περισσότεροι μελετητές, βασισμένοι σε εσωτερικές μαρτυρίες, όπως είναι η αναφορά στον Γύγη (687 - 652, βλ. απόσπ. 19W), τα βάσανα των Μαγνησίων (650) και η έκλειψη ηλίου του 648, τον χρονολογούν στο πρώτο μισό του έβδομου αιώνα.

Τόπος Ο Παριανός ποιητής προερχόταν από σημαίνουσα οικογένεια. Ο παππούς του, Τέλλης, συνδεόταν με τη μεταφορά της λατρείας της Δήμητρας στη Θάσο, ενώ ο πατέρας του, Τελεσικλής, θεωρείται ότι οδήγησε εκεί μια αποικία της Πάρου. Ο Αρχίλοχος υπηρέτησε στη Θάσο ως στρατιώτης, πιθανόν μισθοφόρος. Αργότερα, υπερασπίστηκε την Πάρο ενάντια στις επιθέσεις από τη γειτονική Νάξο. Λένε ότι έχασε τη ζωή του σε μια από αυτές τις συγκρούσεις από κάποιο Νάξιο που λεγόταν Καλώνδας.

Χρόνος Ενώ λεκτικά βασίζεται κατά πολύ στο έπος, αισθητή είναι επίσης η παρουσία μιας σειράς νεότερων λέξεων και ιδιωματισμών. Τα περισσότερα σωζόμενα ποιήματά του είναι ολιγόστιχα και εμφανίζουν μεγάλη μετρική ποικιλία. Πρόκειται για ελεγειακά δίστιχα, ιαμβικά τρίμετρα, τροχαϊκά τετράμετρα, επωδούς και άλλους στροφικούς συνδυασμούς.

Γλώσσα
Έργο

Τα θέματά του ήταν συχνά ερωτικά, συμποτικά, πολιτικά. Ο Αρχίλοχος, κεντρική φυσιογνωμία της λογοτεχνίας του έβδομου αιώνα και για τους αρχαίους ίσος με τον Όμηρο, υπήρξε ο κορυφαίος εκπρόσωπος της ιαμβικής ποίησης. Στο έργο του εκφράζει την «άμηχανία» του εφήμερου ανθρώπου μπροστά στην παντοδυναμία των Θεών, αναγνωρίζει τον αιώνιο νόμο της εναλλαγής που κυβερνά τον κόσμο, ενώ από τον πόλεμο αφαιρεί κάθε στοιχείο μεγαλοπρέπειας, απεικονίζοντας με ρεαλισμό μόνο την αβεβαιότητα και την αθλιότητά του. Με την ποίηση του Αρχίλοχου συντελείται η πρώτη λυρική ανατροπή του ηρωικού ιδεώδους.

1. ἐν δορι (D2, 2W)

ἐν δορι μὲν μοι μᾶζα μεμαγμένη, ἐν δορι δ' οἶνος
Ἰσμαρικός· πίνω δ' ἐν δορι κεκλιμένος.

Με το σπαθί μου ἔχω ψωμί, κρασί με το κοντάρι και πίνω
στο κοντάρι μου γερμένος τακτικά.

Σ. Μενάρδος

Με το κοντάρι το ψωμί, με το κοντάρι μου ἔχω
κρασί Ἰσμαρίας· και το ρουφώ γερμένος στο κοντάρι.

Γ. Δάλλας

Ψωμί για μένα είσαι, κοντάρι μου, κοντάρι μου, κρασί 'σαι
ισμαρικό, και στο κοντάρι μου γέρνω και πίνω ολόρτος.

Ι. Θ. Κακριδής

Λεξιλόγιο

1. ἐν δορι

δόρυ, τό

γενική : δόρατος, δούρατος, δουρός, δορός

δοτική : δόρατι, δούρατι, δουρί, δορί (ιωνικός τύπος)

1. μᾶζα, ἦ = κρίθινο ψωμί

1. μεμαγμένη

μάσσω = μάττω (αττικός τύπος) = ζυμώνω

μεμαγμένη = μετοχή παθητικού παρακειμένου

2. Ίσμαρικός

Ο Ίσμαρος ήταν πόλη της Θράκης, ονομαστή για το δυνατό κρασί της.

2. εἶμι δ' ἐγὼ θεράπων (D1, 1W)

εἶμι δ' ἐγὼ θεράπων μὲν Ἐνυαλίῳ ἄνακτος
καὶ Μουσέων ἐρατὸν δῶρον ἐπιστάμενος.

Εἶμαι υπηρέτης του βασιλιά Ενυάλιου και γνωρίζω επίσης των Μουσών το αξιέραστο δῶρο.

Δ. Ιακώβ

Στρατιώτης εἶμ' ἐγὼ πιστός στον βασιλιά τον Ἄρη,
μα ξέρω ἄγω και των Μουσών τα δῶρα τα γλυκά.

Σ. Μενάρδος

Κι εἶμαι υποταχτικός ἐγὼ του αφέντη του Ἄρη
Ὅμως και των Μουσών τ' ὄμορφο δῶρο ξέρω.

Η. Βουτιερίδης

Λεξιλόγιο

1. Ἐνυαλίῳ

Ἐνυαλίῳ (επικός τύπος) = Ἐνυαλίῳ

Ἐνυάλιος (αντί: Ἄρης) = ο ανετυμολόγητος αυτός τύπος, που αποτελεί ονομασία προελληνικής θεότητας, συνδέεται με την κραυγή της μάχης και χρησιμοποιείται ως προσωνυμία του Θεού του πολέμου Ἄρη.

1. **θεράπων**, -οντος, ὁ = υπηρέτης, βοηθός

2. **ἐρατός**, -ή -όν (πβ. ἐράω, -ῶ) = αγαπητός, χαριτωμένος, γλυκός·
« Μουσέων ... δῶρον » = η ποίηση

3. οὐ φιλέω μέγαν (D60, 114W)

οὐ φιλέω μέγαν στρατηγὸν οὐδὲ διαπεπλιγμένον
οὐδὲ βοστρύχοισι γαῦρον οὐδ' ὑπεξυρημένον,
ἀλλὰ μοι σμικρὸς τις εἶη καὶ περὶ κνήμας ἰδεῖν
ῥοϊκός, ἀσφαλέως βεβηκῶς ποσσὶ, καρδίας πλέως.

Δε μου αρέσει ο στρατηγός που είναι ψηλός και κάνει
δρασκειλιές μεγάλες,
που περηφανεύται για τις πλεξούδες του και φιλάρεσκα
ξυρίζει το γένη του.
Περισσότερο θα μου άρεσε ένας κοντός, ακόμη κι αν είναι
στραβοπόδης, αρκεί να κρατιέται γερά στα πόδια του και
να το λέει η κάρδιά του.

Δ. Ιακώβ

Στρατηγό ψηλό δεν θέλω, που ν' ανοίγει τόσα σκέλη,
νά 'χει χτένισμα της ώρας, ξούρισμα και μυρωδιά.
κάλλια νά 'ν' κοντός για μένα, στραβοκάνης όσο θέλει,
μα στα πόδια του να στέκει άσειστος όλο καρδιά.

Σ. Μενάρδος

Λεξιλόγιο

1. διαπεπλιγμένον

διαπλίσσομαι = στέκομαι ή περπατώ με ανοικτά τα πόδια

2. γαῦρον

γαῦρος, -ον = καυχώμενος, περήφανος για κάτι

2. ὑπεξυρημένον

μετοχή παρακειμένου του: ὑποξυράω ή ὑποξυρέω (-έομαι) = ξυρίζω λίγο
τα γένεια.

4. ῥοϊκός, -ή -όν = στραβός

4. ποσσί(ν) (επικός τύπος) = ποσί(ν) = δοτική πληθυντικού του ουσιαστικού πούς, ό.

4. πλέως (αττικός τύπος) = πλέος (ιωνικός τύπος)
πλέως, -έα, -ων = γεμάτος από

4. καρδίης (ιωνικός τύπος) = καρδιάς

4. καρδίης πλέως

γεμάτος καρδιά, γεμάτος θάρρος.

Εδώ για πρώτη φορά χρησιμοποιείται η λέξη καρδίη όχι μόνο ως όργανο του σώματος, αλλά και για να δηλώσει το ψυχικό περιεχόμενο που διαχέεται στον άνθρωπο από την καρδιά.

4. άσπίδι μὲν (D6, 5W)

*άσπίδι μὲν Σαΐων τις ἀγάλλεται, ἦν παρὰ θάμνῳ,
ἔντος ἀμώμητον, κάλλιπον οὐκ ἔθελων·
αὐτὸν δ' ἔξεσάωσα. τί μοι μέλει ἀσπίς ἐκείνη;
ἔρρέτω· ἔξαυτίς κτήσομαι οὐ κακίῳ.*

Κάποιος Σάιος καμαρώνει με την ασπίδα που αθέλητά μου άφησα πλάι σ' ένα θάμνο, όπλο χωρίς ψεγάδι. Ωστόσο το κεφάλι μου το γλίτωσα. Τι με μέλει εκείνη η ασπίδα; Γρήγορα θ' αποκτήσω μιαν άλλη, διόλου χειρότερη.

INK

Με την ασπίδα απ' τους Σαΐους κάποιος θ' αγάλλεται· στα θάμνα, αρματωσιά λαμπρή, την πέταξα άθελά μου. Φτάνει που σώθηκα. Για την ασπίδα εκείνη νοιάζομαι; Ωρα καλή της! Θ' αποκτήσω άλλη λαμπρότερη.

Γ. Δάλλας

Λεξιλόγιο

1. Το θέμα του ριψάσπιδος πολεμιστή απαντά και σε άλλους ποιητές όπως είναι ο Αλκαίος, ο Ανακρέοντας και ο Οράτιος. Μολονότι είναι δύσκολο να καθορισθεί εάν πρόκειται για προσωπικό βίωμα, στο συγκεκριμένο απόσπασμα ο ποιητής ηχεί τραγικά αληθινός: στο δίλημμα ζωή ή θάνατος ο Αρχίλοχος απαντά διαφορετικά από τους ήρωες του έπους που πέθαιναν για το κλέος. Ύψιστο χρέος πλέον η σωτηρία της ζωής.

1. **Σάιοι**: Θρακικά φύλα, ίσως οι λεγόμενοι Κίκωνες.

1. **ἀγάλλεται**

ἀγάλλομαι (ομηρικό) = α) χαίρομαι· β) θριαμβολογώ

2. **ἔντος, τό** = όπλο

Αποκλειστική η χρήση της λέξης στην επική και λυρική ποίηση. Ο ενικός αριθμός απαντά μόνο στον Αρχίλοχο. Συνηθέστερος τύπος: ἔντεα, -ων, τά

2. **ἀμώμητον**

ἀμώμητος, -ον (πβ. μωμάομαι = ψέγω) = άμεμπτος, αψεγάδιαστος έξοχος.

Η λέξη ομηρική. Παράλληλος τύπος: ἀμύμων

2. **κάλλιπον (επικός τύπος) = κατέλιπον**

Ο αναύξητος αυτός άόριστος σχηματίζεται με αποκοπή της πρόθεσης κατά και αφομοίωση του τελικού συμφώνου της (ζιατ(α)-λιπον) καταλείπω = α) εγκαταλείπω· β) κληροδοτώ

2. **οὐκ ἐθέλων**

Συχνή ομηρική διατύπωση στο τέλος ημιστιχίου.

2. Αξίζει να σημειωθεί ότι, ενώ ολόκληρος ο στίχος 2 αποτελείται από ομηρικές διατυπώσεις, καινοτομεί ως προς την αντιρωϊκή αντίληψη που εκφράζει.

3. **ἐξεσάωσα**

άόριστος του ἐκσαάω

ἐκσαάω (επικός τύπος) = ἐκσώζω = γλιτώνω, προφυλάσσω από μεγάλο κίνδυνο

3. Ο επιικός αόριστος ἐξεσάωσα παραπέμπει ηχητικά στον τύπο Σαῶν του στίχου 1. Σκόπιμη ειρωνεία.

4. ἐρρέτω (ομηρικός τύπος) = ας χαθεί, ας πάει στο καλό
γ' πρόσωπο προστακτικής ενεστώτα του ρήματος ἔρρω = χάνομαι, εξαφανίζομαι, καταστρέφομαι.
(ἔρρω, ἐρρήσω, ἤρρησα, ἤρρηκα)

4. ἐξαῦτις (επιικός τύπος) = ἐξαῦθις = πάλι, εκ νέου

4. κακίω = κακίονα

4. οὐ κακίω = ἀμείνονα. Σχήμα λιτότητας

4. κτήσομαι = θα αποκτήσω
(κτάομαι, -ῶμαι, (ἐκτώμην), κτήσομαι και κεκτήσομαι, ἐκτησάμην, κέκτημαι και ἔκτημαι)

5. χρημάτων ἄελπτον (D74, 122W)

*χρημάτων ἄελπτον οὐδέν ἐστιν οὐδ' ἀπώμοτον
οὐδὲ θαυμάσιον, ἐπειδὴ Ζεὺς πατὴρ Ὀλυμπίων
ἐκ μεσαμβρίας ἔθηκε νύκτ', ἀποκρύψας φάος
ἡλίου λάμποντος, λυγρὸν δ' ἦλθ' ἐπ' ἀνθρώπους δέος.
ἐκ δὲ τοῦ και πιστὰ πάντα κάπτελπτα γίνεται
ἀνδράσιν· μηδεὶς ἔθ' ὑμέων εἰσορέων θαυμαζέτω
μηδ' ἐὰν δελφῖσι θήρες ἀνταμείψωνται νομὸν
ἐνάλιον, καὶ σφιν θαλάσσης ἠχέεντα κύματα
φίλτερ' ἠπεύρου γένηται, τοῖσι δ' ὑλέειν ὄρος.*

Κανένα πράγμα' ανέλπιστο δεν είναι, ούτε αν κανένας
Κάνει ὄρκο ότι δεν έγινε, μηδέ παράξενο είναι,
Μια κι' ο πατέρας των θεών, ο Δίας, στο μεσημέρι
Ἐφερε νύχτα, αφού ἐκρυψε το φως του λαμπεροῦ ἡλίου.
Και τους ἀνθρώπους ἐπίασεν ο κρύος φόβος· ὅλα
Γίνονται τώρα πιστευτά κι' ὅλα να τα παντέχουν
οι ἀνθρωποι· και κανένας σας να μη θαυμάζει, αν βλέπει
Πως τα θεριά θαλασσινή μονιά με τα δελφίνια
Ἀλλαξαν και τα κύματα τα βροντερά τούς γίναν

Πιο αγαπημένα απ' τη στεριά, κι' ότι και το βουνό είναι
Γλυκό για τα δελφίνια.

Η. Βουτιεριδής

Θαύματα ανέλπιστα μην ορκιστείς δε γίνονται,
αφού κι ο Δίας, των Ολυμπίων πατέρας, μέρα μεσημέρι
τη νύχτα του άπλωσε, του ήλιου τη λάμψη κρύβοντας.
Ψιλή τρεμούλα τους ανθρώπους πέρασε·
κι όλα είναι τώρα πιστευτά, μην πεις ανέλπιστα
κι ούτε κανέννας να σαστίσει αν δει δελφίνια
ν' αλλάζουν την υγρή τους κατοικία με τ' άγρια ζώα,
αυτά ποθώντας τα ηγερά θαλάσσια κύματα,
αντί για τη στεριά κ' εκείνα, τα βουνίσια δάση.

Γ. Δάλλας

Λεξιλόγιο

Στους στίχους 1-4 γίνεται λόγος για έκλειψη ηλίου. Πιθανώς το ποίημα αναφέρεται στην έκλειψη που έγινε στις 6 Απριλίου 648 π.Χ.

1. χρημάτων

χρημα, τό = πράγμα

1. ἄελπτον

ἄελπτος, -ον = ανέλπιστος

1. ἀπόμοτον

ἀπόμοτος, -ον (πβ. ἀπόμνυμι) = ό,τι αρνείται κανείς με όρκο, ό,τι ισχυρίζεται κανείς με όρκο πως δεν πρόκειται να συμβεί.

Το βασικό ποιητικό μοτίβο, στο οποίο στηρίζεται το ποίημα, είναι αυτό του «αδυνάτου», σχήμα ευρύτατα διαδεδομένο σε όλη την αρχαία και νεότερη λογοτεχνική παραγωγή.

2. θαυμάσιον

θαυμάσιος, -ον = θαυμαστό, άξιο απορίας

3. μεσαμβρίας (ιωνικός τύπος) = μεσημβρίας

3. **φάος** (ασυναίρετος τύπος) = φῶς, φωτός, τό = το φως

4. **λυγρόν**

λυγρός, -ά, -όν = οδυνηρός, θλιβερός, αλγεινός

5. **ἐκ δὲ τοῦ** (με χρονική σημασία) = από εδώ και στο εξής.

5. **κάπιελπτα** (κράση) = καὶ ἐπίελπτα

Ο σχηματισμός από το ἄελπτος, στ. 1.

6. **ἔθ'** = ἔτι

6. **ὕμέων** (ασυναίρετος τύπος) = ὕμῶν

6. **εἰσορέων** = εἰσοράων

εἰσορέω (ιωνικός τύπος) = εἰσοράω, -ῶ

7. **θῆρες**

θήρ, θηρός, ὄ = ζώο

θηρίον, τό = υποκοριστικό

7. **ἀνταμείψονται**

ἀνταμείβομαι = ανταλλάσσω κάτι με κάτι άλλο.

7. **νομόν**

νομός, ὄ = κατοικία, τόπος διαμονής.

8. **ἐνάλιον**

ἐνάλιος, -ία, -ιον ἢ -ιος, -ιον = θαλάσσιος (πβ. ἄλς, ἄλός, ἦ = η θάλασσα)

9. **σφιν**

σφιν, σφίσι = δοτική του σφεῖς

9. **φίλτερ'** = φίλτερα (επικός τύπος) = πιο αγαπητά, προσφιλέστερα.

9. **ἡπείρου**

ἡπειρος, ἦ = η ξηρά

9. **ὕλέειν**

τύπος ουδετέρου του επιθέτου: ὑλήεις, -ήεσσα, -ῆεν

(πβ. ὕλη, ἦ = το δάσος) = δασώδης, δρυμώδης

6. θυμέ, θύμ' (D67a, 128W)

θυμέ, θύμ', ἀμηχάνοισι κήδεσιν κυκώμενε,
ἴαναδευ δυσμενῶν δ' ἀλέξεο προσβαλὼν ἐναντίον
στέρονον ἴενδοκοισιν ἐχθρῶν πλησίον κατασταθείς
ἀσφαλέως· καὶ μήτε νικέων ἀμφάδην ἀγάλλεο,
5 μηδὲ νικηθεὶς ἐν οἴκῳ καταπεσῶν ὀδύρεο,
ἀλλὰ χαρτοῖσιν τε χαῖρε καὶ κακοῖσιν ἀσχάλα
μὴ λίην, γίνωσκε δ' οἶος ῥυσμὸς ἀνθρώπους ἔχει.

Καρδιά καρδιά μου, που σε ταράζουν αγιάτρευτες
συμφορές, μάζεψε τις δυνάμεις σου κι αντιμετώπισε τον
εχθρό
προτάσσοντας τα στήθη σου. Με σταθερότητα δέξου τον
αγώνα με τον εχθρό σώμα με σώμα. Αν νικήσεις μη δείξεις
τη
χαρά σου δημόσια κι αν νικηθείς μη ριχτείς στο πάτωμα του
σπιτιού σου κλαίγοντας. Να χαίρεσαι στη χαρά και να
λυπάσαι στη λύπη, αλλά όχι υπερβολικά. Προσπάθησε να
καταλάβεις το ρυθμό που κυβερνά τους ανθρώπους.

Δ. Ιακώβ

Ω, ψυχή κατατρεγμένη, πάρε θάρρος τρομερό,
για να διώξεις τους εχθρούς σου, βάλ' τα στήθη σου μπροστά,
στο δικό σου το αναστύλι πόδι πάτησε γερό
και μήτ' αν νικήσεις, γέλα φανερά, προκλητικά,
μήτ' αν νικηθείς, οδύρου μες στο σπίτι σου σκυφτός.
Μα για τα καλά σου χαίρου και λυπού για τα κακά
με το μέτρο ! Ξεύρε πάντα πως ο κόσμος είν' αυτός.

Η. Βουτιεριδής

Λεξιλόγιο

1. θυμέ

θυμός, ὄ = ψυχή

1. κήδεσιν

κήδος, -εος, τό = α) φροντίδα, έγνοια· β) θλίψη, συμφορά

1. ἀμηχάνοισι (επικός τύπος) = ἀμηχάνους

1. κυκώμενε

κυκάω = α) ταρασσω, συγχέω· β) ανακατεύω, αναμιγνύω

2. ἀναδευ

Για τον ακατανόητο αυτόν τύπο που παραδίδεται έχει προταθεί η διάρθωση: ἄνα δέ = ἀνάστηθι.

2. δυσμενῶν

δυσμενής, -ές = εχθρικός. Η γενική πληθυντικού *δυσμενῶν* συνάπτεται στο ἔναντίον.

2. ἀλέξεο (ασυναίρετος ιωνικός τύπος) = ἀλέξου (προστακτική ενεστώτα μέσης φωνής του ρήματος ἀλέξω = αποτρέπω, διώχνω).

3. ἐνδοκοισιν = ἐν δοκοῖς

δοκός, ἡ (δέχομαι) = α) ἐνέδρα, παγίδα (εδώ)· β) δοκάρι

4. ἀμφάδην (επίρρημα) = ἀμφαδόν (ομηρικό)

αντί: ἀναφανδόν = δημόσια, φανερά.

6. χαρτοῖσιν

χαρτός, ἡ, ὄν (πβ. χαίρω) = χαρμόσυνος, χαρούμενος

6. χαρτοῖσιν - κακοῖσιν

και τα δύο επέχουν θέση ουσιαστικού, δηλαδή:
οι χάρες - οι συμφορές

6. ἀσχάλα (ομηρικό) = προστακτική του ρήματος ἀσχαλάω, -ῶ = λυποῦμαι, θλίβομαι.

7. μὴ λίην

πβ. τη ρήση μηδέν ἄγαν.

λίην (επικός ιωνικός τύπος) = λίαν = υπερβολικά

7. **ῥυσμός (ιωνικός τύπος)** = ῥυθμός, ὁ (ανετυμολόγητος τύπος· η σύνδεση με το ῥέω είναι πλέον ξεπερασμένη).
Η λέξη εκφράζει εδώ έναν υπέρτατο νόμο: το μεταβλητό, την ρευστότητα και την αστάθεια των ανθρώπινων πραγμάτων.
ἢ τῆς κινήσεως τάξις (Πλάτων, Νόμοι 665α)

7. κήδεα μὲν στονόεντα (D7, 13W)

κήδεα μὲν στονόεντα Περικλέες οὔτε τις ἀστῶν
μεμφόμενος θαλίης τέρψεται οὐδὲ πόλις·
τοίους γὰρ κατὰ κύμα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης
ἔκλυσεν, οἰδαλέους δ' ἀμφ' ὀδύνης ἔχομεν
πλεύμονας. ἀλλὰ θεοὶ γὰρ ἀνηκέστοισι κακοῖσιν
ὦ φίλ' ἐπὶ κρατερὴν τλημοσύνην ἔθεσαν
φάρμακον. ἄλλοτε ἄλλος ἔχει τόδε· νῦν μὲν ἐς ἡμέας
ἐτράπεθ', αἱματόεν δ' ἔλκος ἀναστένομεν,
ἐξαῦτις δ' ἐτέρους ἐπαμείψεται. ἀλλὰ τάχιστα
τλήτε, γυναικεῖον πένθος ἀπώσάμενοι.

Κανείς πολίτης με το νου στη συμφορά, γογγύζοντας,
δε θα ξεδώσει, Περικλή, στο γλέντι μήτε η πόλη.
Το κύμα του βουερού βυθού ἐπνίξε τέτοιους άντρες,
που από το κλάμα είναι πρησμένα τα πνεμόνια μας.
Μα στ' αθεράπευτα δεινά, βοτάνι, φίλε,
τη σιδερένια υπομονή οι θεοί μας δώρισαν.
Παντού χτυπάει η συμφορά, που τώρα στράφηκε
σε μας και για την ανοιχτή πληγή μοιρολογάμε.
Μα πάλι σ' άλλους θα τραβήξει. Φίλοι, γρηγοράτε,
κάντε καρδιά κι αφήστε τα γυναικεία κλάματα.

Γ. Δάλλας

Μήτε κανέννας, Περικλή, από τους χωραίτες,
Που κλαίει το πολυστέναχτο κακό, με τα τραπέζια
Θα βρει χαρά, ουδέ η χώρα μας· γιατί φουρτουνιασμένου

Πελάου το κύμα σκέπασε τέτοιους καλούς πατριώτες
Κι έχουμε από τον πόνο μας πρησμένα τα πλεμόνια·
Μα για τ' αγιάτρευτα κακά, φίλε μου, οι θεοί θεράπιο
Έδωκαν την υπομονή τη δυνατή. Κ' έχει άλλος
Άλλοτε αυτές τις συμφορές μα τώρα εμάς ευρήκαν
Κι' από τη ματωμένη μας πληγή μοιρολογούμε,
Κι' άλλων θα 'ρθεί πάλ' η σειρά. Μα παρηγορηθείτε
Γλήγορα διώχνοντας μακριά τη γυναικήσια λύπη.

Η. Βουτιερίδης

Λεξιλόγιο

1. κήδεα

κῆδος, -εος, τό (ομηρικό) = α) φροντίδα, έγνοια· β) θλίψη, πόνος, συμφορά
κῆδεα = ασυναίρετος τύπος πληθυντικού

1. στονόεντα

στονόεις, -εσσα, -εν (ομηρικό) = γεμάτος στεναγμούς, γοερός, θρηνώδης, αίτιος πολλών στεναγμών

2. θαλίης = θαλίαις

θαλία (ιωνικά : θαλίη <θάλλω) = 1) αφθονία, πλούτος·
2) συμπόσιο, γλέντι (στον πληθυντικό).

3. τοίους

τοίους = τέτοιους άνδρες

Είμαι ο μόνος χαρακτηρισμός γι' αυτούς που χάθηκαν στο ναυάγιο.

3. πολυφλοίσβοιο (επικός τύπος) = πολυφλοίσβου

πολύφλοισβος, -ον = βουερός, πολύβoος

3. ἔκλυσεν

κατὰ ... ἔκλυσεν: τμήση

κατακλύζω = πλημμυρίζω, καλύπτω, καταποντίζω

4. οἰδαλέους

οἰδαλέος, -έον (πβ. οἶδημα) = εξογκωμένος, φουσκωμένος

4. ἄμφ' ὀδύνης = ἄμφ' ὀδύναις = από τους πόνους.

5. **ἀνηκέστοισι (επικός τύπος) = ἀνηκέστοις**
ἀνήκεστος, -ον (πβ. το ομηρικό ρήμα ἀκέομαι: θεραπεύω, και το
ουσιαστικό ἄκος: θεραπεία) = ανίατος, αθεράπευτος αγιάτρευτος

5. **πλεύμονας**
πλεύμων, ονος, ὄ = πνεύμων, ονος (πνέω)

6. **τλημοσύνην**
τλημοσύνη, ἥ = καρτερία, υπομονή, αντοχή

7. **φάρμακον**
σε θέση κατηγορουμένου· Οι θεοί στις αθεράπευτες
συμφορές μας έβαλαν φάρμακο την καρτερία.

8. **ἐτρέπεθ' = ἐτρέπετο**

8. **ἔλκος, -εος, τό = πληγή, τραύμα**

8. **ἀναστένομεν**
ἀναστένω = στενάζω μεγалоφωνα
ἐτρέπεθ' - ἀναστένομεν: αλλαγή προσώπου (γ' πληθυντικό - α' ενικό)

9. **ἐξαυτίς (επίρρημα) = πάλι, και πάλι**

9. **ἐπαμείφεται**

ἐπαμείβομαι = επισκέπτομαι διαδοχικά, τον καθένα με την σειρά

10. **τλήτε**: προστακτική αορίστου του ρήματος:
*τλάω = αντέχω, κάνω κουράγιο·
ο ριζικός αυτός τύπος, που δεν χρησιμοποιείται, συμπληρώνεται ως εξής:
μέλλοντας: τλήσομαι, **αόριστος β'**: ἔτλην, **παρακείμενος με**
σημασία ενεστώτα: τέτληκα

10. **ἀπωσάμενοι**

μετοχή αορίστου του ἀπωθέομαι, -οῦμαι = απωθώ, διώχνω,
(ῶθοῦμαι, ἔωθούμην, ὤσομαι, ὠσθήσομαι ἔωσάμην, ἔωσθην,
ἔωσμαι)

8. οὐ μοι τὰ Γύγεω (D22, 19 W)

οὐ μοι τὰ Γύγεω τοῦ πολυχρύσου μέλει,
οὐδ' εἶλέ πώ με ζῆλος, οὐδ' ἀγαίομαι
θεῶν ἔργα, μεγάλης δ' οὐκ ἔρέω τυραννίδος·
ἀπόπροθεν γάρ ἐστιν ὀφθαλμῶν ἐμῶν.

Δε με ενδιαφέρει ο πλούτος του πάμπλουτου Γύγη και δε ζηλεύω ούτε εποφθαλμιῶ ὅ,τι (του) ἔδωσαν οι θεοί, ούτε επιθυμῶ τη μεγάλη τυραννίδα, γιατί είναι μακριά από τις βλέψεις μου.

Δ. Ιακώβ

Του Γύγη του πολυχρύσου τα ελέη δε θέλω,
δεν ἔχω ζήλια ούτε φθονῶ των θεῶν τα ἔργα,
την τυραννία δεν αγαπῶ μεγάλη ας είναι·
μακριά, μακριά από τα δικά μου μάτια κείται

Γ. Δάλλας

Λεξιλόγιο

1. **Γύγης**: βασιλιάς των Λυδών (685-652), φημισμένος για τα πλούτη του. Η αναφορά του ονόματός του στο απόσπασμα αποτελεί βασικό στοιχείο για τη χρονολόγηση του ποιητή.

1. **Γύγεω** = *Γύγασο* = *Γύγου*

2. **εἶλε**

αἰρέω, -ῶ = συλλαμβάνω, κυριεύω

(*αἰρῶ*, *ἤρουν*, *αἰρήσω*, *εἶλον*, *ἤρηκα*, *ἤρήκειν*)

2. **πω**

εγκλιτικό μόριο· ακολουθεῖ συνήθως ἔπειτα από ἄρνηση.

2. **ζῆλος**, -ου, ὁ (πβ. *ζέω* = *βράζω*) = αντιζηλία, φθόνος για κάτι (εδῶ) β) ευγενῆς ἀμιλλα

2. ἀγαίομαι (επικός και ιωνικός τύπος) = ἄγαμαι = φθονώ, δυσανασχετώ

3. ἐρέω (επικός και ιωνικός τύπος) = ἐράω, -ῶ = αγαπώ, επιθυμώ

3. τυραννίς, -ίδος, ἥ = απόλυτη εξουσία, κυριαρχία

Η αρχαιότερη μνεία της τυραννίδας. Ο όρος χρησιμοποιήθηκε αρχικά με αρνητικό περιεχόμενο για να δηλώσει μια μορφή μη κληρονομημένης μοναρχίας.

9. Τοῖς θεοῖς (D58, 130W)

*Τοῖς θεοῖς †τ' εἰθειᾶπάντα†· πολλάκις μὲν ἐκ κακῶν
ἄνδρας ὀρθοῦσιν μελαίνῃ κειμένους ἐπὶ χθονί,
πολλάκις δ' ἀνατρέπουσι καὶ μάλ' εὖ βεβηκότας
ὑπτίους, κείνοις δ' ἔπειτα πολλὰ γίνεται κακά,
καὶ βίου χρήμηι πλανᾶται καὶ νόου παρήορος.*

Για τους θεούς όλα είναι εύκολα: συχνά ανορθώνουν τον άνθρωπο που κείτεται στη μαύρη γη από τα δεινά· συχνά ξαπλώνουν ανάσκελα έναν άλλο, αν και προχωρούσε με σταθερό βήμα. Αυτόν τον βρίσκει μεγάλη δυστυχία και τριγυρνά φτωχός και με το νου του σαλεμένο.

Δ. Ιακώβ

Σ' όλα στηρίζου στους θεούς· εκείνοι αναστυλώνουν όσους στη γη τη μελανή πανάθλιοι σέρνονται, ρίχνουν τ' ανάσκελα τους πριν καλοστεκάμενους κι ακολουθούν μύρια δεινά· πλανᾶται ο άνθρωπος ψωμί λιμάζοντας, με τα μυαλά του αλαλιασμένα.

Γ. Δάλλας

Λεξιλόγιο

1. Ο στίχος παρουσιάζει προβλήματα, διότι η παράδοση του κειμένου δεν ικανοποιεί.

ιθύς (επικός και ιωνικός τύπος) = εὐθύς, -εῖα, -ύ = ευθύς, απλός, άμεσος

2. ὀρθοῦσιν

ὀρθόω = ορθώνω, στήνω, σηκώνω· (εδώ) επαναφέρω στην υγεία, στην ευτυχία

2. μελαίνηι

μέλας, μέλαινα, μέλαν = μαύρος, σκοτεινός

2. χθονί

χθών, χθονός, ἦ (ποιητικός τύπος) = η γη

3. ἀνατρέπουσι

ἀνατρέπω: ανατρέπω, (εδώ) καταστρέφω

4. ὑπτίους

ὑπτίος, -α, -ον = ξαπλωμένος ανάσκελα, πεσμένος με την πλάτη στη γη (αντίθετο: πρηγής)

5. βίου

βίος, -ου, ὄ = (εδώ) τα προς το ζην, τα απαραίτητα αγαθά

5. χρήμηι (ιωνικός τύπος) = χρεία

χρήμη, ἦ = χρεία = ανάγκη, έλλειψη, φτώχεια

5. πλανᾶται

πλανάομαι, -ῶμαι = περιφέρομαι, περιπλανιέμαι

5. νόου

νόος, νόου, ὄ = νοῦς (αττικός τύπος) = μυαλό, πνεύμα, νους, λογική

5. παρήορος, -ον (επικός και ιωνικός τύπος, < παραείρω) =

παράορος (αττικός και δωρικός τύπος) ενωμένος ή κρεμασμένος στο πλάι, (μτφ.) παράλογος

5. νόου παρήορος = παραλογισμένος, ανισόρροπος

10. τοῖος ἀνθρώποισι θυμός (D68, 131-2W)

τοῖος ἀνθρώποισι θυμός, Γλαῦκε Λεπτίνεω πάϊ,
γίνεται θνητοῖς, ὁποῖον Ζεὺς ἐφ' ἡμέρην ἄγηι.

καὶ φρονέουσι τοῖ' ὁποίοις ἐγκυρέωσιν ἔργμασιν.

Γλαύκε, γιε του Λεπτίνη, για τους ανθρώπους τους θνητούς
τόσο τα αισθήματα όσο και το φρόνημα παίρνουν μορφή
ανάλογα με τη μέρα που θα τους στείλει ο Δίας, και ανάλογα
με ό,τι έχουν να αντιμετωπίσουν.

INK

Είναι τ' ανθρώπου ο λογισμός, γιε του Λεπτίνου Γλαύκε,
τέτοιος καθώς καθημερινά ο Δίας θα τον φωτίσει.

Κι αν είναι τα έργα τους καλά, φαίνονται οι μυαλωμένοι.

Γ. Δάλλας

Λεξιλόγιο

1. Λεπτίνεω = Λεπτίνου

1. θυμός, ὁ = ψυχή

2. ἐφ' ... ἄγηι
ἐπάγω = φέρνω, επιφέρω

3. φρονέουσι
φρονέω = καταλαβαίνω, πιστεύω, έχω τη γνώμη

3. τοῖ' = τοῖα
τοῖος, τοῖα, τοῖον = (δεικτική αντωνυμία, κυρίως ποιητική) τέτοιος

3. ἐγκυρέωσιν
ἐγκύρω, ἐγκυρέω (με δοτική) = συναντώ, απαντώ, μου τυχαίνει κάτι

3. ἔργμασιν
ἔργμα, -ατος, τό (ποιητικός τύπος) = ἔργον = εργασία, πράξη

Σχόλια

Ι. Η επαναστατημένη ποίηση του Αρχίλοχου και η εξέγερσή του εναντίον των παραδοσιακών αξιών δεν εξηγείται με απλή αναφορά στη διπλή προέλευσή του —ήταν νόθος γιος ενός αριστοκράτη και μιας δούλης. Το επάγγελμα που άσκησε ο Αρχίλοχος, μισθοφόρος στρατιώτης - ποιητής —αν οι σχετικοί στίχοι αποτελούν βιογραφικό στοιχείο— είναι ένας νέος επαγγελματικός συνδυασμός, προϊόν των νέων ιστορικών συνθηκών· ούτε όμως κι αυτό εξηγεί τη ριζική αλλαγή ποιητικής πλευσης. Γενικά, η ιστορική και η βιογραφική πλάνη ελλοχεύει ως ο μεγαλύτερος κίνδυνος παρεξήγησης των στίχων του Αρχίλοχου. Είναι πολύ ασφαλέστερο, παραμερίζοντας τους εξωγραμματειακούς παράγοντες, να μείνουμε στον χώρο της ποίησης: ο διάλογος (στην περίπτωση αυτή αντίλογος) με τον Όμηρο αποκαλύπτει αρκετά από τα μυστικά που κρύβει η ποίηση αυτή.

Το απ. 3 βάζει εναντίον του δόγματος περί "ενότητας των αρετών στο ίδιο πρόσωπο" που χαρακτήριζε το ομηρικό έπος.

Το απ. 4 έρχεται σε αντίθεση προς το ιδεώδες του ηρωικού κλέους (και της παραγόμενης υστεροφημίας) ως ρυθμιστή της ζωής και του θανάτου για τον ομηρικό ήρωα της Ιλιάδας.

Το απ. 5 αιωρείται μεταξύ της αμετακίνητης τάξης πραγμάτων, που προέβαλλε το έπος και της ποιητικής αποτύπωσης της διαρκούς μεταβολής των πάντων που έφερε η νέα τάξη πραγμάτων στην εποχή του αποικισμού. Ανεπηρέαστη δεν μένει ούτε η φυσική τάξη.

6-7: Τλημοσύνη ονομάζεται το αντίδοτο στις αλλαγές (κυρίως στις συμφορές) —η αρετή αυτή είναι περισσότερο οδυσειακή (δηλαδή του νεότερου μεταπολεμικού έπους) παρά ιλιαδική (δηλαδή της παλαιότερης ηθικής της Ιλιάδας). Το περιεχόμενο της τλημοσύνης, όπως αυτό προκύπτει μέσα από τη συμπεριφορά του κορυφαίου ήρωα στα επεισόδια και στις περιπέτειες της Οδύσειας αποκαλύπτεται ως η σιδηρά και ακατάβλητη εκείνη δύναμη, χάρη στην οποία ήρωας αναδεικνύεται όχι όποιος αποδεικνύεται γενναιότερος και ικανότερος στη μάχη, αλλά εκείνος που, εντός και εκτός του πεδίου της μάχης, κυριαρχεί πλήρως πάνω στα αισθήματά του αυτός που αντιστέκεται στις προκλήσεις, και σπάζει τελικά τα δεσμά που τον δένουν με τους πειρασμούς. Οι δυνάμεις αντοχής του Οδυσσέα πάνω απ' όλα παίρνουν τη μορφή του ελέγχου που ασκεί ο υπολογιστικός νους πάνω στα βίαια πάθη της ψυχής και της καρδιάς. Μια από τις κορυφαίες στιγμές όπου

θριάβευσε η αρετή αυτή: στην αρχή της ραψωδίας υ, όταν ο Οδυσσέας την παραμονή ακριβώς της μνηστηροφωνίας, καταφέρει να αυτοσυγκρατηθεί να μη σκοτώσει τις άπιστες δούλες του που τις αντιλαμβάνεται να ερωτοτροπούν με τους μεθυσμένους μνηστήρες —το αντίθετο θα είχε οδηγήσει σε πρόωγη αποκάλυψη της ταυτότητάς του, σε ματαίωση του σχεδίου και στο άδοξο τέλος του πορθητή της Τροίας. Εκεί ο Οδυσσέας εξωτερικεύει έναν παθητικό μονόλογο με τον εαυτό του, και αποκαλύπτει πώς —παρά τον οξύ πόνο που ένιωσε— δεν υπέκυψε στον πειρασμό να εκδικηθεί αμέσως τον χαμό των εταίρων του στη σπηλιά του Κύκλωπα, όταν τους καταβρόχθιζε με αγριότητα το μεθυσμένο τέρας — γιατί το αποτέλεσμα θα ήταν να εγκλωβιστούν σε μια σπηλιά χωρίς έξοδο και να χαθούν άδοξα όλοι τους.

Το πλήρες νόημα αυτό της οδυσσειακής αρετής της τλημοσύνης γίνεται αντιληπτό και εκ του αντιθέτου: αν την φανταστούμε στον αντίποδα της περίπτωσης του Αχιλλέα, του μεγάλου πρωταγωνιστή του παλαιότερου και παραδοσιακότερου έπους. Του νεαρού εκείνου ήρωα, του οποίου το πολεμικό ήθος, ενώ εκκινεί από τα ευγενέστερα κίνητρα της ιπποτικότητας αίσθησης της προσωπικής τιμής και της φιλοτιμίας, προκαλεί τελικά την "καταραμένη" και ανεξέλεγκτη σύγκρουση μεταξύ των δύο αρχηγών, και (κατά το προοίμιο της Ιλιάδας) στοίχισε στο ελληνικό στρατόπεδο την άγρια και παρατεταμένη αιματοχυσία που περιγράφει ο ποιητής της Ιλιάδας συχνά με τον ωμότερο τρόπο και με τις φρικτότερες λεπτομέρειες.

8. Το τι α πο ρ ρ ί π τ ε ι κανείς μέσα σ' αυτή τη νέα τάξη πραγμάτων είναι σημαντικό —ιδίως όταν πρόκειται για όσα τιμά και ο παλιός κώδικας αλλά και οι νέες φιλοδοξίες. Ο Αρχίλοχος τοποθετείται σαφώς.

9-10. Έφήμερος ο άνθρωπος, όχι "εφήμερης διάρκειας", αλλά "υποκείμενος στις αλλαγές της κάθε μέρας"—και τη μέρα του ανθρώπου την ορίζει μόνος ο πατέρας των θεών. Πλήρης ρευστότητα. Νέο ήθος. Και πάλι η αφετηρία της έννοιας αυτής εντοπίζεται στα ομηρικά έπη. Βλ. τους στίχους της Οδύσειας σ 130:

*οὐδὲν ἀκιδνότερον γαῖα τρέφει ἀνθρώποιο
[πάντων, ὅσσα τε γαῖαν ἔπι πνεῖει τε καὶ ἔρπει.]
οὐ μὲν γὰρ ποτέ φησι κακὸν πείσεσθαι ὀπίσσω,
ἄφρ' ἀρετὴν παρέχωσι θεοὶ καὶ γούνατ' ὀρώρη·
ἀλλ' ὅτε δὴ καὶ λυγρὰ θεοὶ μάκαρες τελέωσι,
καὶ τὰ φέρει ἀεκαζόμενος τετληότι θυμῷ.
τοῖος γὰρ νόος ἐστὶν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων,*

οἶον ἐπ' ἡμᾶρ ἄγησι πατῆρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

από τον άνθρωπο δεν τρέφει η γη τίποτε πιο ασθενικό,
ό,τι σαλεύει και αναπνέει πάνω της.
Ούτε που το φαντάζεται ο θνητός το τι κακό τον περιμένει,
όσο οι θεοί τού δίνουν προκοπή κι αισθάνεται να τον
κρατούν τα πόδια του· όταν ωστόσο οι μάκαρες ορίσουν
να πέσουν πάνω του οι συμφορές, θέλοντας τότε και μη θέλοντας,
τις υποφέρει κάνοντας υπομονή.
Έτσι κι αλλιώς αλλάζει ο νους του ανθρώπου που σέρνεται
σ' αυτή τη γη, ανάλογα τού πως, μέρα τη μέρα, αλλάζει τη
ζωή του ο Δίας, προστάτης θνητών και αθανάτων

Δ. Ν. Μαρωνίτης

Για τον αρχαϊκό άνθρωπο ο εξωτερικός κόσμος γίνεται αντιληπτός ως πεδίο εναλλαγής και σύνθεσης στοιχείων άκρως αντίθετων μεταξύ τους· με αφετηρία ζεύγη αντιθέτων (σαν τα: αέρας - νερό· ψυχρό - θερμό· νόσος - υγεία κ.ο.κ.) επιχειρούν οι φιλόσοφοι συλλάβουν την αλλαγή και την κίνηση, τη γένεση και τη φθορά στον φυσικό κόσμο. Κατ' αναλογία πιστεύουν ότι και η εσωτερική ζωή του ανθρώπου αποτελεί πεδίο όπου κυριαρχούν εναλλακτικά ή σύγχρονα άκρως αντίθετες μεταξύ τους καταστάσεις· το αποτέλεσμα είναι οι ακραίες αυτές αλλαγές να μεταμορφώνουν τη φύση του ανθρώπου, και να τον κάνουν να αισθάνεται έρμαιο ενός παιχνιδιού, που τα νήματά του κινούν κατά την αυθαίρετη βούλησή τους οι θεοί. Ο άνθρωπος αλλάζει όπως αλλάζει η μέρα. Αυτή την ισορροπία του "εφήμερου" ανθρώπου την βλέπουν ευάλωτη και εύθραυστη όχι μόνον ο Αρχίλοχος, αλλά και ο Θέογνης και ο Πίνδαρος, μεταξύ άλλων αρχαϊκών ποιητών. Ο άνθρωπος στέκει απέναντι στις διαδοχικές μεταβολές του φυσικού και του κοινωνικού του περιγυρου χωρίς λύση —"αμήχανος". Η "αμηχανία" γίνεται βασική στάση ζωής, και η ποίηση δείχνει αμέριστη κατανόηση και συμπόνοια γι' αυτήν.

Την οξεία αυτή συνείδηση του εφήμερου χαρακτήρα του κόσμου και της βασικής αμηχανίας του ανθρώπου μέσα σ' αυτόν, όπως την έχουν επιβάλει ο νέος κόσμος και ο νέος τρόπος ζωής στη μητροπολιτική Ελλάδα και στις αποικίες σε ολόκληρη τη Μεσόγειο, έρχεται όχι μόνον να την εκφράσει, αλλά και να την εμβληματοποιήσει η κατεξοχήν ποίηση της εποχής, η λυρική ποίηση. Ως εφήμερο βλέπει όχι μόνον το αντικείμενό της αλλά και τον ίδιο τον εαυτό της η ποίηση —γεγονός που, φυσικά, δεν συγκρούεται ούτε αντιφάσκει προς τις πολλές σύγχρονες μαρτυρίες που φανερώνουν πόσο περήφανος αρχίζει να αισθάνεται αυτή την εποχή ο αρχαϊκός τεχνίτης για τα έργα της τέχνης του και ο

αρχαϊκός ποιητής για τα ποιητικά του δημιουργήματα. Σε αντιδιαστολή προς το τόσο διαφορετικό και αυτοχαρακτηριζόμενο ως "αιώνιο" έπος, εφήμερη, με αυτό το νόημα, δεν μπορούσε παρά να αισθάνεται για τον εαυτό της η ποίηση του "εδώ και του τώρα" και της "τάδε ή της δείνα" συγκεκριμένης περίπτωσης.

Ερωτήσεις

Απόσπ. 1

1. Τιτλοφορήστε το απόσπασμα.
2. Με ποια εκφραστικά μέσα αναπτύσσεται η περιγραφή; Τη θεωρείτε ρεαλιστική και, αν ναι, γιατί;

Απόσπ. 2

3. Σε τι συνίσταται η πρωτοτυπία της αυτοπαρουσίασης του ποιητικού υποκειμένου;

Απόσπ. 3

4. Με ποιους εκφραστικούς τρόπους επιτυγχάνεται η αποτελεσματικότητα των περιγραφών; Δώστε έμφαση στην παρουσία και στη διάταξη των επιθέτων.
5. Νομίζετε ότι κάποιο επίθετο έχει προνομιακή θέση στο απόσπασμα και πώς την δικαιολογείτε;
6. Μελέτησε την ομηρική περιγραφή του Αγαμέμνονα στην *Ιλ. Γ 169* (τον περιγράφει η Ελένη στον Πρίαμο: *ἤϋς τε μέγας τε (...) καλὸν δ' οὔτω ἐγὼ οὐπὼ ἴδον ὀφθαλμοῖσιν, οὐδ' οὔτω γεραρόν*: «(Ποιος να είναι εκείνος) ο αφηλόκορμος κι αρχοντικός Αργεῖος; ... τόσο όμορφο τα μάτια μου δεν έχουν δει ποτέ τους· μηδέ και τόσο αλήθεια πέρφανο· (ρηγάρχης πρέπει νά 'ναι)»). Ανατρέπει ή προσαρμόζει ο Αρχίλοχος το ομηρικό ιδανικό του πολεμιστή;
7. **βεβηκώς**: Σχηματίστε νεοελληνικά σύνθετα με το ρήμα ως δεύτερο συνθετικό.

Απόσπ. 4

8. Σχολιάστε τη χρήση των ρημάτων και των χρόνων για την οργάνωση της αφήγησης.

9. Με ποιον τρόπο εκλογικεύεται η στάση του υποκειμένου απέναντι στην παραδοσιακή αντίληψη για το χρέος του πολεμιστή;

10. Αφού μελετήσετε το ακόλουθο κείμενο (απ. 133W) εντοπίστε την αξία του ηρωϊκού έπους την οποία ανατρέπει ο Αρχίλοχος σ' αυτά τα δύο αποσπάσματα.

*οὔτις αἰδοῖος μετ' ἀστῶν οὐδὲ περίφημος θανῶν
γίνεται· χάριν δὲ μᾶλλον τοῦ ζοοῦ διώκομεν
οἱ ζοοί, κάκιστα δ' αἰεὶ τῶι θανόντι γίνεται*

Μέσα στους συντοπίτες του κανείς, άμα πεθάνει,
Δεν είναι πια αξιοσέβαστος μηδέ και ξακουσμένος
Και πιο πολύ του ζωντανού ζητάμε την αγάπη
Οι ζωντανοί· κι' όσο γι' αυτόν, που έχει πεθάνει,
Πάντα πάνε όλα χειρότερα.

H. Βουτιερίδης

Απόσπ. 5

11. Χωρίστε το απόσπασμα σε ενότητες και παρατηρήστε τη λογική εξέλιξη της σύνθεσης. Σε ποιους στίχους περιέχεται η κεντρική ιδέα και πώς τονίζεται;

12. Εντοπίστε τις λογικές ανατροπές του κειμένου. Με ποιο γνωστό, από τη λογοτεχνική παράδοση, σχήμα εισάγονται; Τι προσπαθεί να εκφράσει για την εποχή του ο ποιητής;

Απόσπ. 6

13. Εντοπίστε το πολεμικό λεξιλόγιο του αποσπάσματος. Για ποιο λόγο νομίζετε ότι καταφεύγει σ' αυτό ο ποιητής και τι πετυχαίνει με τη χρήση του;

14. Σε ποια ιδέα καταλήγει το απόσπασμα; Ποια αρχαιοελληνική αρετή υποβάλλεται ως ορθότερος τρόπος αντιμετώπισης των εναλλαγών της ανθρώπινης ζωής;

15. Σχηματίστε νεοελληνικούς ονοματικούς τύπους από τα ρήματα του αποσπάσματος.

Απόσπ. 7

16. Τι κοινό παρατηρείτε ανάμεσα στις ψυχοσωματικές αντιδράσεις εκείνων που θρηνούν τους νεκρούς και στα δεινά των πολιτών που έχασαν τη ζωή τους στο ναυάγιο;

17. Ποια αρετή είναι το αντίδοτο στις συμφορές που περιγράφονται, και ποιος ομηρικός ήρωας χαρακτηρίζεται από αυτή;

18. *κήδεα, θαλής, τλημοσύνης, φάρμακον, έλκος*: Ποια είναι τα αντίστοιχα αρχαία ρήματα και ποια η σημασία τους;

Απόσπ. 8

19. Τιτλοφορήστε το απόσπασμα.

20. Πώς κλιμακώνεται η έμφαση; Με ποια εκφραστικά μέσα καταλήγει ο ποιητής στην απόρριψη των συμβατικών αξιών της εποχής του;

Απόσπ. 9

21. Σημειώστε το σχήμα των αντιθέσεων.

Αποσπάσματα 9 και 10

22. Στην *Ιλιάδα* το φρόνημα και η συμπεριφορά των ηρώων είναι πάντα αμετάβλητα. Ποια καινούργια αντίληψη για τον άνθρωπο εκφράζεται στα δύο αποσπάσματα;

23. ἐγκυρέωσιν, ἔργμασιν: Βρείτε νεοελληνικά ομόρριζα και παρατηρήστε τις σημασιολογικές αλλαγές.

Γενική ερώτηση

24. Ποιο είναι το καινούργιο σύστημα αξιών που προβάλλει ο Αρχίλοχος και ποια η διαλεκτική σχέση του συστήματος αυτού με το έπος;